

Drie jaar Collegiale Toetsing

Boeren beoordelen boeren

Bij Collegiale Toetsing nemen boeren met elkaar in een kleine groep de werkwijze van één van hen onder de loep. Onder leiding van een van de coaches van BD-beroepsontwikkeling beoordelen ze de stand van zaken. Als resultaat van zo'n gesprek zoekt de boer naar verbeterpunten voor de komende jaren. Dit project voor BD-kwaliteit heeft de ambitie om een deel van de controle via regels te vervangen door collegiale uitwisseling. Onlangs werd de balans opgemaakt van drie jaar ervaring. *Tekst: Bert van Ruitenbeek /Foto's: De Kollebloem en Lief Cuyvers*

In de ontspannen ambiance van de biologisch-dynamische tuinderij Land en Bosch-zicht hebben de bestuursleden van Stichting Demeter met de leden van de Demeter Voorwaarden en Demeter Licentie Commissie en gespreksleiders een avond gesproken over de toekomst van het instrument Collegiale Toetsing. Daar is nu enkele jaren ervaring mee opgedaan. De hamvraag is hoe je gesprekken over ontwikkeling – die juist baat hebben bij een open en vertrouwelijke atmosfeer – ook als toetsbaar instrument voor certificering kunt inzetten.

Leen Janmaat, voorzitter van de Demeter Voorwaarden Commissie, trapt als een van de aanjagers van het project af en gaf

prachtige voorbeelden van 'kruisbestuiving' die via de gesprekken door Collegiale Toetsing tot stand komen. Opmerking van een akkerbouwer richting een glastuinder of een fruitteler naar een melkveehouder blijken veel meer impact te hebben dan wanneer directe collega's of onderzoekers adviezen proberen te geven. Op dat soort momenten ontstaan echt nieuwe inzichten en ontwikkelingen. Volgens Leen is Collegiale Toetsing toe aan een volgende stap om echt onderdeel te worden van certificering. "Ook ontwikkeling is toetsbaar", zegt Leen.

Ontwikkeling

Aan Joke Bloksma, een van de gespreksleiders van Collegiale Toetsing, werd gevraagd

wat nodig is voor de volgende ontwikkelingsstappen. Zij legde nadruk op de grote afstand tussen de boeren en het Demeter merk. "Als de boeren voelen dat het 'hun' merk is, dan zullen zij een collega gemakkelijker bedanken als die het merk omhoog tilt, of aanspreken als die het merk omlaag haalt." Doordat boeren bij de Collegiale Toetsing merken hoe inspirerend het is om samen met collega's naar je bedrijf te kijken, gaan velen vervolgens meedoen met BD-beroepsontwikkeling bij de BD-Vereniging. De boeren die hier al in meedraaien zijn in staat om veel intensiever gesprekken te voeren tijdens de Collegiale Toetsing.

Jozien Vos, boerin in de polder, gaf aan dat veel boeren nog geen verbinding hebben met het Demeter keurmerk. Dat is iets voor de handel, de afstand naar de BD-boer is groot. Voor haar is Collegiale Toetsing een proces waarbij tijd, vertrouwen, goed waarnemen en inspiratie de kern vormen. Jozien ziet BD-landbouw veel meer als een levenswijze dan iets wat zich eenvoudig laat certificeren. Als boer ben je begeleider voor kosmische krachten en processen waar je levenslang lerend in blijft staan. Het vraagt tijd om daarin te groeien. Hoe ga je intussen met certificering om? Demeter is een

bijzondere naam, het is de naam van de Griekse Godin van de vruchtbaarheid en de landbouw. Het gaat om een vrouwelijk principe, in oude tijden werd dat een goddelijk principe genoemd. Hoe benoemen wij dat, hoe certificeer je dat?

Experiment en lobby

Geert Iserbyt uit Vlaanderen sprak vol passie over de bijeenkomsten die hij heeft begeleid. De betrokken boeren zijn uiterst enthousiast. Hij gaf aan dat ze per bedrijf een namid-

dag plus een avond samenkomen, maar gaf humorvol aan dat Nederlanders dat vast in de helft van de tijd kunnen. Geert heeft aanpassingen gedaan in de lijsten die als basis voor de gesprekken worden gebruikt en ziet het zeker als een toetsbaar certificeringsinstrument. Voor hem weegt ook voedingskwaliteit heel zwaar, die vormt immers de uitkomst van het landbouwproces.

Huib Bor, voorzitter van stichting Demeter sloot de avond af. Hij constateerde dat als

je omschakelt naar Demeter, je nog helemaal niet weet wat het is en waar je aan begint. "Met dank aan de pionier Jan Diek van Mansvelt kunnen we vaststellen dat het de moeite waard is om op de ingeslagen weg voort te gaan. Collegiale Toetsing is een positief en ontwikkelingsgericht instrument dat kan helpen onze voorsprong en vitaliteit te behouden. Stichting Demeter gaat stapje voor stapje en in samenspraak met de boeren door op de ingeslagen weg om Collegiale Toetsing als volwaardig onderdeel van

*Leen Verwimp van tuinbouwbedrijf
De Kollebloem in Sint-Lievens-Esse (B)*

Twee jaar geleden maakten we voor de eerste keer kennis met de Mansvelt-gesprekken, intussen Collegiale Toetsing genoemd. Zeven jaar geleden hadden we een gesprek met Geert Iserbyt over BD worden met ons bedrijf, en hoe het gaat met andere bedrijven. Een proces dat nog altijd in ontwikkeling is en blijft, maar veel duidelijker vorm en visie krijgt. De werkmethode, de inhoud en het proces van Collegiale Toetsing beantwoordt naar onze ervaring heel sterk aan datgene wat voor ons een quotering voor een BD label zou mogen worden.

De ervaringen in onze groep zijn zo positief, sterk, ondersteunend en leerrijk...dat we hier nog lang willen mee doorgaan. De onderlinge communicatie en evaluaties die mensen op het eigen bedrijf eerst aangaan met elkaar is een zuivere evaluatie, waaraan je gemakkelijk voorbij loopt.

Collegiale Toetsing nodigt je uit om eerst je eigen leermeester te worden én leermeester voor elkaar. Het is een helder onderzoek naar zelfbeeld, zelfkennis, bewustwording en eerlijk handelen met jezelf en elkaar.

Hoe gaat het met onze kijk op ons bedrijf, in hoeverre kennen we mekaar en toetsen we dat in gezonde harmonie af? Overschatten we onszelf niet? Of onderschatten we onszelf? De verschillende inhoudelijke onderdelen van de aangepaste Vlaamse scorelijst vormen een ruim kader om het geheel in zijn totaliteit te bekijken. Dat schept mogelijkheden tot communicatie onderling waar je anders niet toe komt. Het werkt diep in het bewustwordingsproces van de boer. Energetisch komt het de aarde waarin we werken en de vruchten zeer sterk ten goede.

*Geert Iserbyt,
gespreksleider Collegiale Toetsing*

de certificering te maken. Op internationaal niveau blijven we lobbyen voor vernieuwing en ontwikkeling stimulerende certificering."

Demeter-keurmerk

De afgelopen jaren is er door het Landbouw Economisch Instituut in samenwerking met de WUR onderzoek gedaan naar de bekendheid met het Demeter-keurmerk. De meeste consumenten kennen het keurmerk niet maar staan wel positief tegenover de uitgangspunten. Degene die het keurmerk kennen geven het een hoge waardering. Mensen die Demeter-producten kopen denken vaak dat Demeter een merk is in plaats van een keurmerk vanwege de opvallende positie van het etiket. Consumenten associëren biologische producten vaak met dierenwelzijn en milieu. Het Demeter-keurmerk koppelen zij vooral aan respect voor de aarde en voor het leven. ☺

In 2009 startte ik met de begeleiding van 2 groepen Collegiale Toetsing; één groep in Zuid-Nederland met 3 Demeter-bedrijven en één groep in Vlaanderen met 5 bedrijven. Voor de Vlaamse groep waren er te weinig Demeter-bedrijven in de regio en vroeg ik toestemming aan Stichting Demeter om de Collegiale Toetsing ook te mogen doen met bedrijven die geen Demeter-label voerden. Die toestemming kreeg ik en dat bleek heel waardevol.

Collegiale Toetsing is een oefening in het concreet waarnemen en benoemen van de kwaliteit van de bedrijfsvoering bij jezelf (als ontvangend bedrijf) en bij je collega's. Het biedt de mogelijkheid om tegelijk te werken aan bedrijfsontwikkeling in de BD-landbouw én aan kwaliteitsbewaking. Voor het 1e is het belangrijk om de intervisiemethodiek te integreren in de aanpak van de Collegiale Toetsing, voor het 2e is het van belang om goede instrumenten (scorelijst en verslaggeving) te ontwikkelen. Door de sterke interactie tussen beide aspecten worden we er ook hier op gewezen dat de werking van BD-Vereniging en Stichting Demeter absoluut complementair zijn en dat nauwe samenwerking noodzakelijk is.

In 2011 gaf Stichting Demeter zelf in het voorjaar aan dat de Collegiale Toetsing even uitgesteld werd. Toch kwam in Vlaanderen de vraag naar voortzetting van de gesprekken. Ik heb die vraag met beide handen opgepakt en ben aan de slag gegaan met het stellige voornemen de methodiek en de scorelijst verder te ontwikkelen. Het feit dat slechts 1 bedrijf uit deze groep ook feitelijk het Demeter-label voert, gaf ons grote vrijheid om dit zonder al te veel 'gevoeligheden' te doen. We hebben voor elk onderdeel (bodem, levenskwaliteit, ...) een open vraag over de bedrijfsindividualiteit op dat specifieke vlak ingevoegd, waardoor we telkens eerst naar het kwalitatieve kijken, dat ook spiegelen vanuit de rondgang op het bedrijf en daarna pas overgaan naar de 'meetbare' vragen. Deze werkwijze vraagt de nodige tijd maar biedt een onwaarschijnlijke diepgang en verbinding, ook onderling tussen de deelnemers.

Het is van essentieel belang om ook de productkwaliteit mee te nemen in het toetsingsproces en dit voldoende gewicht te geven in de weging; daar gaat het uiteindelijk toch voor een groot stuk over in de kwaliteitsborging naar de consument.